Godfried Schreur

Extremadura heeft een ongekende vogelrijkdom

Satto de Gitano. Een onder vogelaars wereldwijd beroemd uitzichtpunt in het Parque Natural de Monfragüe. In deze omgeving broeden onder andere de Monniksgier, Aasgier, Vale Gier en men kan er de Zwarte Ooievaar zien broeden. Foto: R.A. Kole.

Inleiding

Extremadura is bekend bij vogelliefhebbers om zijn ongekende avifaunistische rijkdom. Bedreigde vogelsoorten en andere tot de verbeelding sprekende soorten als Monniksgier, Spaanse Keizerarend, Havikarend, Grijze Wouw, Kleine Torenvalk, Grote Trap, Kleine Trap, Witbuikzandhoen, Zwartbuikzandhoen, Moorse Nachtzwaluw, Kuifkoekoek, Blauwe Ekster, Zwarte Tapuit, Zwarte Spreeuw en Spaanse Mus broeden in Extremadura en zijn zonder al te veel problemen waar te nemen. Extremadura herbergt 525 paren van de Monniksgier (50% van de totale Spaanse populatie), 500 paren van de Grijze Wouw (eveneens 50% van de Spaanse populatie), 43 paren van de Spaanse Keizerarend (30% van de wereldpopulatie), 210 paren van de Zwarte Ooievaar (60% van de Spaanse populatie) en 3.500 paren van de Grote Trap (35% van de Spaanse populatie). Bovendien overwinteren jaarlijks circa 60.000 Kraanvogels in deze regio. Extremadura is niet voor niets één van de populairste bestemmingen voor vogelreizen.

Wat de vogelaar die Extremadura bezoekt, meteen opvalt, is de enorme hoeveelheid Ooievaars en hun nesten die vele kerkjes en paleizen een extra dimensie geven. Ze broeden soms solitair maar meestal in (grote) kolonies op constructies, rotsblokken, elektriciteitsmasten of in bomen. Zowel in dorpen als op het platteland. In Extremadura broeden meer dan 7000 paren Ooievaars. Behalve de Ooievaars zijn het vooral de roofvogels die prominent aanwezig zijn. Er broeden in totaal zestien soorten roofvogels. Al reizende door Extremadura wordt men continu begeleid door Zwarte Wouwen, Rode Wouwen, Buizerds, Grauwe Kiekendieven, Kleine Torenvalken, Dwergarenden, Slangenarenden en de echt spectaculaire soorten

als Vale Gier en Monniksgier, die op hun voedselzoektochten heel wat afzweven. De algemene aanwezigheid van vogels als Hop, Bijeneter, Blauwe Ekster en Scharrelaar geven kleur aan Extremadura.

Behalve het voorjaar is ook de winter een bijzonder geschikte periode om Extremadura te bezoeken. De Ooievaars komen in november al weer terug of zijn standvogel. Hop en Blauwe Ekster zijn standvogels evenals de meeste steppevogels. De Grote Trappen, Kleine Trappen en Grielen groeperen zich in die tijd ook. De wat lastig waar te nemen Grijze Wouw laat zich in de winter meer zien. In januari en februari is de Steenarend in de baltstijd en de Oehoe is dan ook druk bezig met het afbakenen van zijn territorium. Misschien wel het boeiendste van een vogelreis in de winter naar Extremadura zijn de alom aanwezige Kraanvogels, die overwinteren in het gebied. Het aanschouwen van de slaaptrek van honderden Kraanvogels in het avondrood met hun getrompetter is een onvergetelijke ervaring.
In dit artikel wordt, naast een algemene inleiding, getracht een beeld te geven van de huidige situatie van de natuur- en vogelbescherming in deze streek.

Ligging en klimaat

Extremadura is een autonome regio gelegen in het zuidwesten van Spanje, bestaande uit twee provincies: Cáceres en Badajoz. De regio ligt in het binnenland van het Iberische schiereiland en wordt begrensd door Portugal in het westen, Castilla y León in het noorden en noordoosten, Castilla La Mancha in het oosten en Andalusië in het zuiden. Het oppervlak beslaat 43.000 km^2 (vergelijk Nederland: 41.526 km^2), maar desondanks telt Extremadura slechts 1,1 miljoen inwoners. Rust, stilte, heldere sterrenhemels, uitgestrektheid, weinig industrie, vervuiling en hoge gebouwen kenmerken deze Spaanse streek.
De hoogste bergtoppen in het noordoosten reiken tot iets boven de 2.400 m. De laagste delen van de rivierdalen liggen op 180 m boven zeeniveau. In Extremadura heerst een typisch mediterraan landklimaat met enkele Atlantische invloeden, met name in het westen. Het klimaat wordt gekenmerkt door hete, droge zomers. De temperatuur kan in juli en augustus oplopen tot 45° C. Pas in oktober, met de eerste regens, wordt Extremadura mooi groen en zo blijft het gedurende de hele winter, waarin ook nachtvorst op kan treden. In herfst, winter en voorjaar kan het hard en veel regenen, maar meestal valt die regen geconcentreerd in een kort tijdsbestek. De gemiddelde hoeveelheid regen bedraagt 550 mm (vergelijk De Bilt circa 1200 mm). In het voorjaar, dat al vroeg begint (van eind februari tot begin maart), vindt er een ware bloemenexplosie plaats. De velden zijn dan bont gekleurd.

Geschiedenis

De naam Extremadura wordt verklaard doordat de streek sinds de Middeleeuwen

Steeneiken en Kurkeiken groeien overal in de Extremadura. De uitgestrekte gebieden worden open gehouden door grazende kuddes van runderen, schapen en geiten. Foto: R.A. Kole.

als een uithoek, een extremiteit, van Spanje wordt beschouwd. Het is gedurende de afgelopen eeuwen, in economisch opzicht, ook de armste en meest achtergestelde streek geweest. De armoede onder de bevolking werd met name veroorzaakt door het grootgrondbezit en het feodale systeem dat tot op heden in stand is gebleven. Ook de afgelegen ligging ten opzichte van de grote centra speelde een rol. Een gevolg van de armoede was de tot op de dag van vandaag voortdurende emigratie. Zoals bijvoorbeeld naar Latijns-Amerika in de late Middeleeuwen of naar Nederland in de jaren zestig van de vorige eeuw. Extremadura staat in Spanje bekend als 'het land van de veroveraars' (Tierra de los Conquistadores).

Extremadura werd niet altijd gekenmerkt door armoede. Mérida, de huidige hoofdstad van Extremadura, was bij het begin van de jaartelling, tijdens de Romeinse overheersing, de hoofdstad van het hele Iberisch schiereiland. In die tijd kwam het gebied tot grote bloei. Het magnifieke theater en het amfitheater, de brug over de Guadiana en vele andere monumenten zijn nog levende bewijzen van de ongeëvenaarde bouwkunst uit die Romeinse periode. In Cáceres en Trujillo zijn vele paleizen van de eerste veroveraars van het nieuwe land (Amerika) gebouwd. Ook de Moren (Arabieren en Berbers) hebben hun sporen achtergelaten in de vorm van vele kastelen.

Landschappen en vogels

Het landschap van Extremadura is zeer gevarieerd. Heuvelachtige vlakten worden afgewisseld met bergruggen, rivierdalen, beken, steppen en landbouwgebieden. Extensieve veehouderij wordt al sinds eeuwen bedreven en heeft het landschap van

Kerktoren van Trujillanos. Overal in de Extremadura kan men ooievaarsnesten zoals deze bewonderen op torens, daken van gebouwen en ook in boomtoppen.
Foto: R.A. Kole.

Extremadura grotendeels gevormd. Eigenlijk lijkt Extremadura nog steeds op één groot begrazingsproject, zoals wij dat in Nederland alleen uit de natuurgebieden kennen. Noemenswaard is het eeuwenoude begrazingssysteem, dat 'trashumancia' wordt genoemd. Dit systeem wordt gekenmerkt door de verplaatsingen over aanzienlijke afstanden van herders met grote kuddes runderen en schapen. In de winter en het vroege voorjaar worden de mediterrane graslanden en de zogenaamde dehesa´s in Extremadura begraasd en in de zomer de bergweiden in het noorden van Spanje. De herders trokken in voorjaar en herfst met hun kuddes over de traditionele verbindingsroutes (vías pecuarias) die nu grotendeels verloren zijn gegaan. De trashumancia wordt nog steeds bedreven, maar tegenwoordig wordt het vee in vrachtwagens vervoerd.
De uitlopers van de Sierra de Gredos, in het noorden van de regio, zijn de enige echt hoge bergen. Naast de Steenbokken komen hier typische vogels van het (hoog)gebergte voor: Rode Rotslijster, Waterspreeuw, Bergfluiter. Meer naar het zuiden is een groot aantal lage tot middelhoge bergketens of 'sierra's' te vinden. Deze sierra's bestaan meestal uit rotsige toppen en kliffen, die de ideale broedplaats zijn voor onder andere Vale Gier, Aasgier, Steenarend, Havik-

arend, Zwarte Ooievaar, maar ook Blauwe Rotslijster, Zwarte Tapuit en Grijze Gors. De hellingen van deze sierra's zijn bedekt met mediterrane bossen en ondoordringbare maquis of struikgewas waarin het Kleverig Zonneroosje (*Cistus ladanifer*) domineert. In bomen op de meest afgelegen plekken broeden in deze biotoop Monniksgier, Zwarte Ooievaar, Slangenarend, Dwergarend en de zeldzame Spaanse Keizerarend.
In de sierra's ontspringen heldere beken en riviertjes, die uiteindelijk allemaal in de twee grote rivieren uitmonden: de Taag in het noorden en de Guadiana in het zuiden. Deze rivieren zijn sterk verschillend van karakter. De Taag heeft zich een weg gebaand door rotsformaties en heeft daarom een smal, diep ingesneden stroombed. De Guadiana daarentegen heeft een breed stroomdal en uitgestrekte, zeer vruchtbare 'vegas' (vlaktes) aan weerszijden. In beide zijn stuwdammen gebouwd ten behoeve van de irrigatie en de elektriciteitsopwekking. In bepaalde trajecten vormen de rivieren meer een opeenvolging van stuwmeren. De rivieren en de stuwmeren vormen de broedbiotoop voor onder andere Steltkluut, Kleine Plevier, Dwergstern, Lachstern, Koereiger, Kleine Zilverreiger en Kwak. In de winter is dit landschapstype van waarde als overwinteringsgebied of pleisterplaats tijdens de migratie voor vele watervogels, zoals de Fuut, Dodaars, Aalscholver, Lepelaar, Kraanvogel, Grauwe Gans, Wilde Eend, Krakeend, Smient, Kuifeend, Kokmeeuw en Kleine Mantelmeeuw. De vlakke en vruchtbare gebieden in de nabijheid van rivieren zijn omgezet in irrigatieland, zoals bijvoorbeeld de Vegas del Guadiana en de Campo Arañuelo. Hier worden op vrij intensieve wijze tomaten, paprika's, perziken en andere groenten en fruit verbouwd. In de irrigatiekanaaltjes worden vaak IJsvogeltjes, Cetti's Zangers en Sint-Helenafazantjes aangetroffen. In de winter groeperen de Kraanvogels zich hier. Beide rivieren hebben talloze zijrivieren en beekjes. Sommige zijn nog in een heel natuurlijke staat behouden, dat wil zeggen zonder stuwdammen, niet gekanaliseerd, (vrijwel) niet vervuild en met een natuurlijke dynamiek, zoals bijvoorbeeld de Gévora. Ooibossen met Elzen, Essen en Wilgen begeleiden deze riviertjes. Dit is de favoriete biotoop voor Nachtegaal, Cetti's Zanger, Orpheusspotvogel, IJsvogel en Grote Gele Kwikstaart. Als er ook populieren zijn aangeplant dan kan men er de Wielewaal aantreffen. Ook overwinteren veel Nederlandse Tjiftjaffen langs de beken en riviertjes.
Tussen de rivieren en de bergen zijn verder uitgestrekte, heuvelachtige velden te vinden. In de literatuur wordt vermeld dat deze oppervlakten oorspronkelijk geheel waren bedekt met bossen. Met name met Steeneiken, Wilde Olijven en Kurkeiken.

Waar kuddes vee grazen zie je doorgaans ook Koereigers. Zij volgen de runderen op de voet. Zodra zij doorlopen volgen de reigers hen direct. Foto: R.A. Kole.

In het Parque Natural de Monfragüe zijn enorme oppervlaktes met eucalyptusbomen gekapt. Men probeert de nu kale gebieden weer in te planten met vele duizenden eiken. De kleine kiemplanten daarvan worden met kunststof kokers tegen de felle zon en vraat beschermd. Foto: R.A. Kole.

De eindeloze vlakten die al sinds de Romeinse tijd zijn ontbost, de steppen, worden nu begraasd met schapen. Hier en daar verbouwt men graan of zonnebloemen op de percelen. De indrukwekkende 'La Serena' in het zuidoosten wordt aangeduid als de grootste Westeuropese steppe. Dit is het leefgebied van de steppevogels, zoals de Grote en Kleine Trap, het Witbuik- en Zwartbuikzandhoen, de Vorkstaartplevier, Griel, Kalander- en Kortteenleeuwerik, Scharrelaar en Grauwe Kiekendief. De steppe is bovendien het favoriete foerageergebied voor de Ooievaar, de Kleine Torenvalk (leeft van sprinkhanen) en de drie giersoorten (aangetrokken door dood vee). In verschillende steppegebieden zijn vogelkasten aan de elektriciteitsmasten gehangen, waar met name Scharrelaars graag gebruik van maken.
Het heuvelland, waar een deel van de bomen wel bewaard is gebleven, wordt 'dehesa' genoemd. Dit zijn uitgestrekte percelen met ontelbare Steeneiken en Kurkeiken, die op min of meer regelmatige afstand van elkaar staan. Het landschap doet denken aan de Oost-Afrikaanse savanne. De Kurk- en Steeneiken in de dehesa zijn een relict van de oorspronkelijke bossen. Ze zijn namelijk niet aangeplant en vele hebben een aanzienlijke leeftijd (tot 800 jaar). Maar de dehesa is in werkelijkheid toch een eeuwenoud cultuurlandschap, dat is ontstaan door tussen de bomen grasland voor het vee te creëren. Dit gebeurde door middel van het verwijderen van de struiklaag. De extensieve begrazing onderhoudt deze vegetatiestructuur. Runderen en schapen worden het meest ingezet en in de winter scharrelen vaak Iberische Varkens onder de Eiken. De eikels die in deze periode uit de bomen vallen, zijn een lekkernij voor deze varkens. Het is niet verwonderlijk dat de hammen van deze varkens vermaard zijn om hun kwaliteit! Dehesa's vormen een karakteristiek voorbeeld van harmonie tussen extensieve landbouw en natuurbehoud. Diezelfde eikels van de Steen- en Kurkeiken in de dehesa vormen de belangrijkste voedselbron voor de Kraanvogels. Daarom is Extremadura het favoriete overwinteringsgebied van de West-Europese populatie. De dehesa's zijn ook rijk aan andere vogelsoorten. Hop, Blauwe Ekster, Zwarte Wouw, Kuifkoekoek, Roodkopklauwier en Grijze Wouw zijn typische verschijningen.
Er bestaan nog verscheidene andere

landschapstypen die verbonden zijn met de landbouw: in de bergen worden veel olijfbomen en kersebomen op terrassen verbouwd en op de vlakke, rode kleigronden worden druiven geteeld. Rondom de dorpen is vaak een kleinschalig agrarisch landschap ontstaan met een grote afwisseling aan vegetatiestructuur: van moestuintjes tot boomgaarden en van open grasland tot bosjes en veel zogenaamde overhoekjes. Deze gebieden zijn meestal zeer vogelrijk. De Putter, Roodborsttapuit, Kleine Zwartkop, Cirlgors en Hop zijn slechts enkele voorbeelden van wat men hier kan aantreffen.
De bosbouw is in Extremadura ook nadrukkelijk aanwezig. In de jaren zestig zijn duizenden hectaren met de uit Australië afkomstige eucalyptusbomen beplant. Op grote schaal werden hiervoor Steeneiken en Kurkeiken gekapt. De eucalyptusbomen laten geen andere plantengroei toe. Zij slurpen veel water op vanuit de ondergrond, bevorderen de erosie en zijn niet meer weg te krijgen. Het aanplanten blijkt achteraf gezien, ook vanuit een economisch oogpunt, een rampzalige beslissing te zijn geweest. Hier zijn weinig vogels aan te treffen. Minder schadelijk voor flora, fauna en bodem zijn de dennenplantages, alhoewel ze, net als de Eucalyptussen, erg gemakkelijk vlam vatten, waardoor grote bosbranden kunnen ontstaan.

Een onverwachtte vogelbiotoop vormen de steden en dorpen. Er zijn veel oude huizen, paleizen, bruggen, torens en andere oude constructies met legio schuilplaatsen in de vorm van kieren en gaten. Oude steden en dorpen zijn daarom van groot belang voor een aantal interessante en bedreigde vogels, zoals de Kleine Torenvalk. Deze kleine roofvogel broedt grotendeels op de daken en in de kieren en gaten van oude gebouwen. Extremadura herbergt nog een redelijke populatie van dit fraaie valkje. De Ooievaar schuwt de mensen niet. Vele kerktorentjes, gewone huizen en zelfs flats worden opgesierd door ooievaarsnesten. Naast de algemene Gierzwaluw, broeden ook de Vale Gierzwaluw en de Alpengierzwaluw regelmatig in de stedelijke omgeving.

Problemen

De vogels van Extremadura worden vooral bedreigd door intensivering van de landbouw. De grootste bedreigingen voor het natuurbehoud worden direct of indirect gevormd door bepaalde subsidies van de Europese Unie, die nog steeds het ouderwetse, sectorale groeimodel nastreeft. Deze Europese landbouwsubsidies ten behoeve van de productieverhoging veroorzaken een algemene intensivering van de landbouw. Dit komt in de praktijk neer op:

Weiden even ten noorden van het Parque Natural de Monfragüe. Foto: R.A. Kole.

- het steeds grootschaliger en intensiever gebruik van pesticiden en kunstmest (in Nederland weten wij als geen ander wat dat voor de natuur betekent);
- het houden van te veel schapen met als gevolg overbegrazing en erosie;
- het in gebruik nemen van reeds lang geleden verlaten percelen, hetgeen meestal gepaard gaat met de inzet van grof geschut in de vorm van grote machines die vegetatie en bodem in één beweging op hun kop gooien.

Daarnaast zijn er de Europese subsidies voor grote infrastructurele werken (meestal afkomstig van Feder en Feoga), zoals stuwdammen met de bijbehorende irrigatieprojecten, autowegen, etcetera. In veel rivieren in Extremadura zijn reeds stuwdammen gebouwd en voor de rivieren die nog in natuurlijke staat verkeren, bestaan projecten voor de bouw van dammen voor het vastleggen van waterlopen en de regulatie van de waterstanden. Er wordt met steun van de Europese Unie de grootste stuwdam van Europa gebouwd in de Guadiana-rivier bij Alqueva in Portugal. De Guadiana en zijn zijrivieren behoren, door de open verbinding met de Atlantische Oceaan, tot één van de beste rivierecosystemen van Spanje. De bouw van de stuwdam verwoest het rivierecosysteem. De uitloper van het stuwmeer zal ook in Extremadura land en nesten van bijvoorbeeld Zwarte Ooievaar, Kleine Zilverreiger, Kwak en Grote Trap onder water doen verdwijnen. Verscheidene studies hebben aangetoond dat dit project zelfs in economisch en sociaal opzicht niet rendabel is. Ook de wegenbouw vormt lokaal een bedreiging. De N430 is hier een schrijnend voorbeeld van. Deze weg, die Extremadura via Ciudad Real met Valencia verbindt, wordt verbeterd. In het kader van deze 'verbetering' bestaat het plan voor een tracé op een viaduct op nog geen tweehonderd meter van een rots waar Vale Gieren, Aasgieren, Zwarte Ooievaars en Oehoes broeden. Ook zal Extremadura volgens de plannen aangedaan worden door de Hoge Snelheids Trein, terwijl de traditionele treindiensten steeds verder inkrimpen wegens bezuinigingen.

Aan de andere kant bestaan er Europese subsidieprogramma's voor natuurbehoud (Life) en plattelandsontwikkeling, zoals Leader en Proder, die zijn gebaseerd op een meer integrale en doordachte aanpak van de problemen. Het economische belang van deze programma's valt echter in het niet bij de eerder genoemde programma's.
De jacht op bepaalde soorten vogels wordt door de overheid gestimuleerd, omdat deze geld in het laatje brengt. Tijdens het jachtseizoen 1997-1998 telde Extremadura 77.431 jagers. Onder de soorten waarop mag worden gejaagd, bevindt zich bijvoorbeeld de Zomertortel. Terwijl de populatie van deze soort in West-Europa gestaag daalt, worden hier nog steeds duizenden tortels geschoten. Een onderzoek van de Universiteit van Extremadura naar de situatie van de Zomertortel constateerde dat de jacht reeds wordt geopend (in augustus) terwijl er nog Zomertortels met de nestzorg bezig zijn, dat wil zeggen als nog niet alle jongen zijn uitgevlogen. Daarnaast werdgeconcludeerd dat 62% van de geschoten Zomertortels pas uitgevlogen jongen zijn, hetgeen 'weinig ethisch en sportief' zou zijn. Ondanks de genoemde bevindingen, werd de afgelopen nazomer de jacht toch weer gewoon geopend door dezelfde regionale overheid, die opdracht gaf om het onderzoek uit te voeren.
Er wordt echter ook op beschermde vogelsoorten, voornamelijk op roofvogels (inclusief de Spaanse Keizerarend), geschoten. Met name in het jachtseizoen worden regelmatig beschermde vogelsoorten met schotwonden naar de vogelasielen gebracht.
Een ander conflict tussen jacht en natuurbehoud vloeit voort uit de hoge jachtdruk op Konijn, Haas en Rode Patrijs, die belangrijke prooidieren zijn voor, bijvoorbeeld, arenden en Oehoes. Het Konijn, stapelvoedsel voor veel bedreigde diersoorten als de Lynx, Spaanse Keizerarend en Steenarend, heeft tevens sterk te lijden onder de myxomatose. Op initiatief van de jachtwereld en de regionale overheid worden daarom veel Konijnen en Patrijzen uitgezet. Dit heeft natuurlijk weinig met natuurbescherming te maken. Een gevolg is onder andere dat door kruising met de uitgezette boerderijpatrijzen van andere rassen de wilde Spaanse Rode Patrijs verloren dreigt te gaan.
De Vos en andere roofdieren, zoals

Mangoeste en Genetkat, krijgen zoals gewoonlijk de schuld van de slechte stand van het jachtwild. In sommige jachtterreinen wordt daarom vergiftigd aas uitgelegd, wat ook fatale gevolgen heeft voor Steenarend, Keizerarend, gieren en andere aaseters.

Het verkeer vergt een niet onaanzienlijk aantal slachtoffers onder de fauna. Met name voor zoogdieren, amfibieën en reptielen is dit een probleem. Ondergetekende vindt regelmatig dode Vossen, Genetkatten, Dassen, Steenmarters, Otters en Mangoesten op de weg. Onder de vogels zijn het vooral de zangvogels en uilen die op de autowegen sneuvelen.
Extremadura is met negenhonderd paar Grauwe Kiekendieven van groot belang voor deze soort. De laatste tien jaar vindt er een sterke achteruitgang van de populatie plaats, door verandering in de landbouw, met name vanwege het vervroegen van de oogstdatum van het graan. Vele vrijwilligers van regionale natuurbeschermingsorganisaties zetten zich jaarlijks in voor de bescherming van nesten en pullen. Het vergoeden van schade aan de graanoogst (en vervolgens pas laat oogsten) in percelen met hoge concentraties blijkt echter de meest effectieve maatregel te zijn.
De restauratie van daken en oude gebouwen veroorzaakt problemen voor onder andere de Kleine Torenvalk en Gierzwaluwen. Vaak wordt er tijdens deze op zichzelf noodzakelijke werkzaamheden geen rekening gehouden met de aanwezige fauna, met als gevolg dat zodoende vele kolonies van de Kleine Torenvalk zijn verdwenen.
Op het gebied van de afvalverwerking is er in de afgelopen jaren vooruitgang geboekt. Al het afval wordt nu centraal ingezameld en op een klein aantal gecontroleerde stortplaatsen gestort. De ongecontroleerde gemeentelijke vuilstortplaatsen zijn gelukkig opgeruimd. In alle dorpen en steden met meer dan tienduizend inwoners zijn containers geplaatst voor de gescheiden inzameling van glas, papier, blik en batterijen. De zuivering van afvalwater is helaas nog niet zo'n algemeen gebruik. Slechts een gering percentage van al het afvalwater passeert een zuiveringsinstallatie alvorens het in de rivieren wordt geloosd.

Natuurbescherming
De natuurbescherming is in Spanje, in vergelijking met Nederland, later op gang gekomen. Er bestaat een groot aantal verenigingen, maar ze zijn onderling nogal verdeeld. De meest gerenommeerde natuurbeschermingsvereniging van Extremadura, Adenex (Asociación para la Defensa de la Naturaleza y los Recursos de Extremadura), heeft nog niet lang geleden haar twintigjarig bestaan gevierd. Deze vereniging heeft circa 3.500 leden, een groep van rond de zestig vrijwilligers en vijf medewerkers in dienstverband. Adenex heeft de taken op zich genomen,

In het voorjaar is de Extremadura enorm kleurrijk door vele soorten bloemen.
Foto: R.A. Kole.

die in Nederland zijn verdeeld over een aantal organisaties (zoals Natuurmonumenten, de Stichting Natuur en Milieu, Vogelbescherming, Sovon, Milieudefensie en de Stichting Natuur- en Milieu Educatie). Het zal duidelijk zijn dat Adenex met een zeer bescheiden budget en ondanks de onvermoeibare inzet van de medewerkers en vrijwilligers, dit werk niet allemaal aankan. Toch heeft de natuurbescherming in Extremadura al vele successen kunnen behalen, onder andere door het voorkomen van enkele ecologische rampen. Bovendien is het natuur- en milieubesef onder de bevolking aanzienlijk verbeterd.
Er bestaan in Extremadura slechts drie officiële natuurparken: Monfragüe, Cornalvo en Garganta del Infierno in de Valle del Jerte. Daarnaast zijn er verscheidene gebieden aangewezen als Speciale Beschermingszone in het kader van de Europese Vogelrichtlijn. Extremadura beschikt ondanks zijn natuurlijke rijkdom nog niet over een Nationaal Park.

Vogelstudie
De vogelstudie wordt in Spanje gecoördineerd door de Spaanse BirdLife partner SEO (Sociedad Española de Ornitología). In 2001 is het veldwerk voor de eerste echte Broedvogelatlas van Spanje op basis van UTM-hokken (10 x 10 km) afgerond. Adenex verrichtte in Extremadura de eerste serieuze tellingen. In de loop van de jaren hebben de regionale overheid en de Universiteit van Extremadura die onderzoekstaak op zich genomen. De situatie van de meest spectaculaire soorten (roofvogels, Ooievaars, Kraanvogels, trappen) is nu redelijk goed bekend. Daarentegen wordt er aan monitoring van niet spectaculaire soorten, wegens gebrek aan budget, nog niets gedaan. Het is bijvoorbeeld goed mogelijk dat de Roodborsttapuit en de Grauwe Gors als gevolg van veranderingen in de landbouw in aantal afnemen, maar men beschikt niet over gegevens die deze eventuele tendens kunnen bewijzen.

Duurzame ontwikkeling
Extremadura was tot voor kort de armste regio van Spanje en dus één van de armste streken van Europa. De economische ontwikkelingen van de afgelopen decennia hebben deze achterstand grotendeels weggewerkt. Het is belangrijk dat die economische ontwikkeling niet ten koste gaat van de natuur. Duurzame ontwikkeling van Extremadura voorziet noodzakelijkerwijs in de versterking en juiste waardering van de traditionele, extensieve landbouw, toepassing van moderne, ecologische landbouwsystemen, het gebruik van schone energie (zon) en natuurbehoud, aangezien de natuur ook wel als één van de belangrijkste (potentiële) inkomstenbronnen van de regio wordt beschouwd. De toekomstige socio-economische ontwikkeling van Extremadura moet het verhogen van de levensstandaard van de bevolking daarom weten te combineren met het behoud van natuur en milieu. In dit duurzame ontwikkelingsmodel is een belangrijke plaats weggelegd voor duurzaam (eco)toerisme. Indien juist en met de nodige voorzichtigheid toegepast, zal deze vorm van toerisme de algemene waardering voor de natuur doen toenemen en dientengevolge het natuurbehoud versterken. De risico's van het toerisme zijn evident. Indien door een agressieve en/of te massale toeristische activiteit verstoring optreedt, wordt de natuur bedreigd. Een goede planning, regelgeving en controle zijn daarom noodzakelijk. Ook de touroperators moeten zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid. Als ze willen bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van Extremadura dan moeten ze zoveel mogelijk investeren in lokale plattelandseconomie, door middel van accommodatie in lokale familiehotels, inkopen in de lokale winkels, inhuren van een lokale gids en door de regionale 'niet gouvernementele organisaties' te steunen.

Auteur Godfried Schreur woont al jaren in Extremadura en is eigenaar van 'Lutra': een klein reisbureau uit Extremadura dat duurzame vogel- en natuurreizen organiseert in het gebied.

■ Godfried Schreur, Lutra Ecoturismo y Educación Ambiental, c/Gómez del Solar, 28, 06518 La Codosera (Badajoz), España. Telefoon/Fax.: +34 924 404 473, E-mail: lutra@ctv.es, Internet: http://www.lutraextremadura.com.